

HALK KÜLTÜRLERİNİN
MEDYA AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

12-13-14 Aralık 2002

SAKARYA

MEDYANIN HALK KÜLTÜRÜNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ÖRNEK İNCELEME: MUŞ

Songül KARAHASANOĞLU ATA*

Bildirimdeki ana noktalardan biri; Her zaman dilimizde olan, tartıştığımız, hayatımızın en önemli parçası, ihtiyacımız olduğunda kullandığımız, genellikle eleştirdiğimiz ama onsuz yapamadığımız; Medya ki; Popüler kültürün şehir, il-çe ve köylere kadar yansyarak, halk kültürünü etkisi altına almada önemli etkenlerdir. Halk kültürleri üzerinde değişkenlik ve yayılımı noktasında olumlu veya olumsuz etkisi ve sorumlulukları vardır.

Bir diğeri Muş ili, ekonomik ve sosyal açıdan az gelişmiş bir il olmasına rağmen, kültürel açıdan zengin yerleşim bölgelerinden biridir. İklim koşulları ve coğrafi konumundan dolayı, çok fazla medeniyetin bu topraklar üzerinde yaşadığını ve bundan dolayı farklı kültürlerin etkisini görebiliriz. Buradaki başlıca medeniyetler, Urartular, Medler, Persler ve Sırlar, Romalılar, Sasanlar, Araplar, Bizanslılar, 1071 yılında Türklerin Malazgirt'e girmesi ile Selçuklular, Osmanlılardır (Yurt Ansiklopedisi, 1982,83,5988).

Günümüzde bu toprak da yaşamış uygarlıklardan kalma tarihsel yapılar yok denecek kadar azalmıştır. Seyyid Molla Haşim Külliyesi I. Dünya Savaşı sırasında Ruslara tahrip edilmiştir. Cumhuriyet döneminde görev yapan idarelerin yanlış uygulamaları, ihmalleri ve halkın bilinçsizliği sonucunda Muş kalesi, Hapset kalesi, Murat Paşa Camisi, Saray Camisi, Güllü Hamamı ve Potiğin Değirmeni (Bu hamam ve Değirmen üzerine türküleri vardır) Çengilli (St.Garabet) ve Arak Manastırları tahrip olmuştur. Bir çok etkenin sonucu olarak bu ilin kültürel birikimi de nüfusu gibi sivrulmuştur. Bu etkenlerden biri de medyadır.

Nedir bu medya? Sınıflandırdığımızda beş dönem olarak kabul edebiliriz. Bunlar erken medya dönemi ki bu dönem folklor, tarihsel müzikoloji ve etnomüzikoloji çalışanlar için değişkenliğin az olmasından ve otantığe ulaşmak açısından en değerli kaynakların olduğu dönemdir. İçinde sözlü geleneği ve el yazmalarını barındırır. Basılı medya; basılı ve yayınlanmış materyalleri, gazeteciliği, fotoğrafları ve reklamları, çizgi romanları kapsar. Diğer bir dönem telefon, telgraf, müzik kayıdını içine alır ve elektriksiz medyayı oluşturur. Kitlel medya ise radyo, film ve televizyonu kapsar. Son dönem ise Dijital medyadır.

Hayatımıza bilgisayarla girmiş ve yaşamımızda hızla yerini almıştır.

Oysaki Medya dediği zaman akla ilk gelen kitle iletişim araçları olmaktadır. Erken medya dediğimiz dönemde de medyanın bir şeyleri etkilediği ve değiştirdiği görülür. Bu dönemde ciddi bir sirkülasyon vardır. Örneğin, sözlü gelenek olarak; Osmanlı İmparatorluğunda gezici âşık geleneği vardır. Yine bu dönemde müziği besleyen diğer önemli kaynak olarak Askeri Müzik var. Askerlik yapan her Türk erkeğinin mehter müziğinden etkilenmemesi çok zor. Ayrıca Cami müziği, Tekkeler, Alevi-Bektaşî geleneği, Mevlevî geleneği de müziğin yaygınlaşmasına diğer etkenlerden biri. İşte bu nedenle halkbilimimiz, içinde sürekli değişimi de barındıran çok zengin örneklerle dolu. Doğası gereği bu dönemdeki ürünlerde de bir takım değişiklikler görmekteyiz. Bu değişiklikleri ve etkileşimi gösterebilmek açısından bildiriye Yemen üzerine yakılmış Havada bulut yok adlı türkü ve Muş ili çalışmalarını üzerine odaklaştıracam;

Yemen, Türklerin tarihinde oldukça önemli bir yer olmuştur. XX.yy.ın başlarına değin, Yemen üzerinde Osmanlı'nın 400 yıllık hakimiyeti olmuştur. Ancak bu süreç bazen durulsa bile, isyanlarla ya da savaşlarla dolu olarak geçmiştir. Yüzyıllarca süren hakimiyet ve savaşlar sırasında Osmanlı, sürekli bu topraklara asker yollamak zorunda kalmış, Özellikle Osmanlı devletinin son eli yılında süren şiddetli çarpışmalar buraya giden askerleri ve arındaki aileleri acılar içinde bırakmıştır. Çünkü Yemen'e gidenlerin büyük çoğunluğu bir daha geri dönmemiştir. İşte bu nedenle ki çocuğu, kocası geri gelmeyen kadınlar Yemen üzerine türküleri söylemiş, acılarını anlatmışlardır. Türk tarihinde Yemen öyle bir acıdır ki özellikle Osmanlı devletinin son 50 yılda buraya giden askerlerin çok azı geri dönmüştür.

Anadolu'nun hemen her yerinde, Muş ta, Erzurum da, Elazığ da, Sivas ta, Çukurova da, Malatya da, Kastamonu da, daha pek çok ilimizde hatta Balkanlarda Yemen üzerine yakılmış bir çok türkü çeşitlemelerini görürüz. Bunların bazıları uzun hava bazıları kırık hava şeklindedir. Bu türküleri içinde birbirine yakın illerimiz Muş, Elazığ ve Erzurum da ki çeşitlemeler arasındaki benzerlik çoktur. Hepsini aksak usulle söylenmiş ve Hüseyini dizisindedir.

* I.T.U. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Sanatçı Öğretim Görevlisi

YEMEN TÜRKÜSÜ

[illegible]

Handwritten musical score for the song "The Rose Tree". The score is written on ten staves. The first staff is the vocal melody, and the subsequent staves are for piano accompaniment. The lyrics are written below the vocal staff. The music is in 2/4 time and features a simple, folk-like melody. The piano accompaniment consists of a steady bass line and a treble line with chords and eighth notes. The score ends with a double bar line and a repeat sign.

The Rose Tree
 [Handwritten musical notation and lyrics follow]

[illegible]

(NOTA 1 Ferruh Arsunar'ın 1947 yılında Ülkü dergisinde yayınladığı bir makaleden alınmıştır.)

Cumhuriyetin ilk yılları özellikle basılı, elektriksel, kitlesel medyanın halk kültürlerini etkisi altına almadığı dönemdir. Bu yıllarda Gazetecilik vardır ama bugünkü anlamda yaygın değildir. İlk radyo istasyonu 1927 yılında İstanbul'da kurulmuştur. 1938'de de Ankara'da yayına başlamıştır. Diğer yandan ülkemizde halk kültürünü derleme çalışmaları dünyada yapılan çalışmalara oranla oldukça geç olarak 1920'li yıllarda başlamıştır. Ancak ilk sistematik derleme çalışmaları, Ankara Devlet Konservatuvarı adına 1937 yılında başlayan ve 17 yıl süren derleme gezileridir. Bu süre zarfında 9000 civarında ezgi derlenmiştir. (Şenel, 1998,115)

Yemen üzerine yakılmış Havada Bulut Yok adlı türküde ilk olarak 1944 yılında, Ankara Devlet Konservatuvarı adına Muzaffer Sarısözen, Halil Bedii Yönetken ve

Rıza Yetişen tarafından oluşturulmuş derleme ekibi tarafından Duriye Keskin¹ adlı mahalli sanatçıdan derlenmiştir. Daha sonraları bu derlemenin bazı türkülleri² notaya alınarak TRT tarafından yayınlanmıştır. Bende mevcut olan bu kayıtlardaki türkülerden bunlardan biridir.³

Yıllardır “Muş” şeklinde söylenmiş yaygınlaşmış, sevilmiş birçok caz ve klasik müzik icra eden müzişyene dahi esin kaynağı olmuş bu türkü, onu yaygınlaştıran TRT tarafından alınan bir kararla sözleri kaynağı belli olmayan bir şekilde değiştirilmiştir.

Üstelik, TRT genel olarak sözlerini değiştirmenin yanı sıra nakarat bölümünde-ki Muş'u çıkartarak Huş⁴ olarak yazmıştır. Değiştirilen nota da Duriye Keskin⁵'den ve Muş ilinden derlenmiş gibi göstererek aynı ezgi, aynı repertuar numarası (No:341), aynı inceleme tarihini kullanmış ve derleyen kişi de Muzaffer Sarısözen

¹ Dürriye Keskın (1322-12.4.1776) Baba adı Mahmut Çavuş, anne adı Gülhanım'dır. Her yerde soyadı Keskın olarak bilinmekle birlikte nüfus kütüğünde Sakman olarak değiştirilmiştir. Bu bilgiye yeğenleri bulunarak ulaşılmıştır. Keskın, aslen Muşlu ve bu ilde yaşamış, hayatını müzisyenlikle, düğünlerde def çalıp söyleyerek idame ettirmiş bir yöre sanatçısıdır. Lakabı Defçi Daza olarak bilinir. 1915 yılındaki Rus işgali döneminde Muş'un kadın ve çocukları ile birlikte Diyarbakır'ına gömüş, orada erkek gıysileri giyerek düğün müzisyenliğine devam etmiş, karnelerinin bakımını üstlenmiş, işgalin bittiği 1917 yılından sonra Muş'a geri dönmüş, hiç evlenmemiş ve ölene değin bu ilde yaşamıştır. (Türker. Görüşme |997)

• 1944 Muş Derleme Fişleri 59 sayfadır. Bunların 53 ü tüküdü. İki bant olarak arşivleşmiştir. Sarısözen bu tüküklerin vedi tanesini notava almıştır.

³ Nida Tüfekçi TRT'de çalıştığı dönemde, 1972-76 yılları arasında 22, Yücel Paşmakçı da 1976-79 yılları arasında 47 merkeze ait eğitilmi balmumu plaklardan, makara bantlara kaydetmiş-tir. Bu bant kayıtlarının bir kopyası TRT'de kalmıs, bir diğeri kopyası da Ankara Devlet Konservatuari arşivine makara bantı halinde verilmiştir. (Paşmakçı, Görüşme 1998) Bu derlemelerin bir nüshası TRT'de vardır. Ankara Devlet Konservatuari'nda da diğeri nüshası bulunmaktadır.

‘TRT değiştirdiği sözlerin altına şöyle bir açıklamada bulunmuştur. “Huş; Yemen’in başkenti Sana ile Taiz kentleri arasında bulunan bir Türk Kalesinin ismi”dir.

⁵ Dürriye Keskin (1322-124.1776) Baba adı Mahmut Çavuş, anne adı Gülhanım'dır. Her yerde soyadı Keskin olarak bilinmekle birlikte nüfus kütüğünde Sakman olarak değiştirilmiştir. Bu bilgiye yeghenleri bulunarak ulaşılmıştır. Keskin, aslen Muşlu ve bu ilde yaşaması, hayatını müzisyenlikle, düğünlerde def çalıp söyleyerek idame ettirmiş bir yöre sanatçısıdır. Lakabı Defçi Daza olarak bilinir. 1915 yılındaki Rus işgali döneminde Muş'un kadın ve çocukları ile birlikte Diyarbakır iline gömüş, orada erkek gıysileri giyerek düğün müziysenliğine devam etmiş, kardeşlerinin bakımını üstlenmiş, işgalin bittiği 1917 yılından sonra Muş'a geri dönmüş, hiç evlenmemiş ve ölene değin bu ilde yaşamıştır. (Türker, Görüşme 1997)

1944 Muş Derleme Fişleri 59 sayfadır. Bunların 53 ü tüküdüdür. İki bant olarak arşivleşmiştir. Sarisözen bu tüküklerin yedi tanesini notaya almıştır.

olarak yeniden nota basımını yapılmıştır*.

DERİVEN
MÜZİKLERİNDEN
HAK İZİNİ ALINMIŞTIR
MÜZİKLERİNDEN
11.06.1944
MÜZİKLERİNDEN

HAVADA BULUT YOK BU NE DUMANDIR

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 22

1997 yılında Muş iline derleme çalışması yapmak için gitmeden önce bu il için yapılan çalışmalara ulaşmaya çalıştım. En eski olduğunu zannettiğim derleme 1944 yılına ait derlemedir. TRT de ulaşamadığım bu derlemelerin, Ankara Devlet Konservatuarındaki hali de pek iç açıcı değildi. En fazla 20 yıl ömrü olan kasetler mi adını doldurmuştu. Nida Tüfekçi hocamız TRT’de çalıştığı dönemde, 1972-76 yılları arasında 22, Yücel Paşmakçı hocamızda 1976-79 yılları arasında 47 merkeze ait ezgileri balmumu plaklardan, makara bantlara kaydetmiştir. Bu bant kayıtlarının bir kopyası TRT de kalmış, bir diğer kopyası da Ankara Devlet Konservatuarı arşivine makara bantı halinde verilmiştir (Paşmakçı, Görüşme 1998)

Ankara Konservatuari adına yapılmış bu derlemelerin kayıtları üzerine özel bir çalışma yapmayan Konservatuarda bazı kayıtları bozulmuş durumdaydı. Muş kayıtları da çok kötü idi ama yine de kaydedebildim. Bu derlemelerden TRT Müzik Dairesi Başkanlığı tarafından 5 Muş türküsü Muzaffer Sarısözen tarafından notaya alınmıştı. Bunun dışında diğer derlemelerden de 5 türkü notası buldum. Elimdeki en zengin olanı 1944 derlemesidir. Bunun dışında TRT 1961 yılında Ankara radyosu adına ikinci bir geziyi Mustafa Geceyatzmaz, Fikret Otyam ve teknisyen Mücahit Küçükbaran'dan oluşan başka bir ekiple gerçekleştirmiş ancak bu derlemeye kayıtlarına tüm çabalarını rağmen araştırmacı ve öğretim üyesi kimliği ile git-tiğim TRT'de ulaşamamış durumdayım. Ayrıca içinde Muş derlemelerinin de oldu-ğu bazı kayıtları kaybolduğunu diğer kayıtların da Oran'daki binada rutubetli bod-rum katında çürümeye terk edildiğini yada boş kaset yokluğu nedeni ile bu bantla-rın üzerine kayıt yapıldığını ne yazık ki öğrendim.

Demirşipahi" ye ait bir diğ er derlemede 1 Muş türküsü ve 2 oyun müziğ inin notası vardır. (Demirşipahi, 1975,225,407)

1948 yılında ağızlar için derleme yapan Caferoğlu da kitabında bazı türkü sözlerini vermiştir. Bazılarının müziklerini kendi yaptığımız derlemelerde bazılarını da 1944 derlemesinde bulabilmemize rağmen, Veli Yağmurcu adlı halk ozanın burada yer alan bazı türkü müziklerini bulamadım. Bir halk sanatçısının ölümü ile bazı müziklerde yok olmaktadır.

Kültür Bakanlığı HAGEM 1987 yılında Muş Merkez ve ilçelerine derleme çalışması yapmıştır. Bu derleme gezisi sonunda 8 makara bandı kaydedilmiş ancak üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Elimdeki bilgilerle 1997 yılında Muş'a merkeze derleme amacıyla gittim. Yaşanan koşullar nedeni ile zengin folklor malzemesi bulacağımı pek ummuyordum ama bu derece yoksullukla karşılaşacağımı da tahmin etmiyordum. Oyun müziklerini çalmak için yerli çalgıcı yerine gezgin çingenelerden derleme yaptım. Bu çalgıcılar Doğu Anadolu'daki pek çok yere gidiyorlar ve bunun sonucu olarak çaldıkları yörelerin müzikleri birbirini etkiliyor. Oysaki 1944, 1987 derlemelerinde yöre zurna ve davulcuları çalmış. 1983 yılında (Başka amaçlarla gittiğim) Muş köylerinde billur (kaval) çalan bir kişiden açış ve oyun müziklerini kaydetmiş durumdayım. Ama 1997 derlemesinde bu kişiyi bulamadım. Keza yine Üngör çalgılar için yaptım.

163

[illegible]

NOTA-3 TRT YE YOLLADIĞIM DERLEME FİŞİ-KAYIT TAN SONRA DERLEMCİLER BÖLÜMÜ DEĞİŞTİRİLMİŞ VE TARİH KUNULMUSTUR.

Sunumu örnekte odaklaştırırken bir diğer ve önemli noktayı da vurgulamak istiyorum. “Anadolu gibi kültürel açıdan farklı ve çeşitli uygarlıkların birleştiği, yaşadığı, kaynaştığı çok zengin bir toprakta yaşamaktayız. “Ne yazık ki bu zenginlik içinde bir şeyler elimizden kayıyor. Şu anda kıyıda köşede kalmış, kapalı toplum özelliğini l-koruyan yörelerimiz vardır. Her ne kadar kültürel değişimlerden asgari düzeyde etkilenmiş olsa da eldeki değerler bilimsel çalışmalar yönünden gerekli ilgiyi görmezse sonunda mutlaka yok olacaktır. Var olan malzemeyi derlemek bir yana daha da acısı bugüne kadar toplanan malzemeyi de koruyamıyoruz. Toplanan halkbilim malzemeleri özel koleksiyonlarda yurtdışında, kişisel veya kurumsal arşivlerde bekletilmekte, çürümeye bırakılmaktadır.

ğı 1968 derlemelerinde def, zurna, mey, davul, kaval çalan (Üngör, 1968,11) Yönetken de davul, zurna, gırnata, ney-nay, şehirlerde de tef” (Yönetken 1966,109) çalanlardan söz etmektedir.

Bu derleme sırasında yöre müziklerini ıcrı ettiğı söylenen kişiye ulaştım. Yöreye ait çok bilinen birkaç ezgiden başka, kendi bestelerini ve başka yörelerden halk müziğı ezgilerini çaldı. Ağız ve tavrı tamamen popüler olmuş halk müziğı sanatçıları gibiydi. Muş için en önemli derlemeyi bırakan 1944 ile günümüzdeki farkı, HAGEM derlemesi ile aradan geçen 10 yıllık sürenin bile bize çok şey kaybettirdiğini somut olarak anladım. Muş için en önemli derlemeyi İstanbul ve Mersin’de yaşayan göçmen Muşlulardan yaptım. Ancak bununda bir dezavantajı olduğunun bilincindeyim. Derleme yapılan kişinin yöresinde olması dil ve yaşanan ortam açısından önemli bir etkindir. Derleme yaptığım insanlarda yöre şivesinin farklılaştığını gördüm.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Medyanın toplum üzerinde önüne geçilmez, büyük bir etkisi vardır. Buna göre hareket etmelidir. Ancak günümüzde bazı şeyler denetim altından da çıkmıştır. Medya sorumluluğunun bilincinde olmalıdır. Medya türlerinden bilgisayarlarla hayatımıza giren dijital medya Dünyamızın globalleşmesinde önemli etkenlerden biridir. Günümüzde Halk kültürü terimi endüstri öncesi toplumların kültürü niteliği kazanmıştır. İşte bu noktada toplumsal kimliğimizi ve kültürümüzün kaybolmasını önlemek ve onu saptamak için üzerimize düşen çok büyük görevler vardır.

Kitle iletişim araçlarının giderek artan etkileri, tüketim ekonomisi, sürekli yaşanan iç ve dış göçler, yaşam biçimlerinin değişmesi, sanayinin gelişmesi gibi mikro nedenlerden, dünya genelinde yaşanan globalleşmenin etkilerine kadar pek çok neden fiziksel, sosyal, ekonomik yapılarda olduğu gibi kültürel yapıımızda da hızlı bir değişime neden olmaktadır. Bu değişim konusunda Kültür Bakanlığı politika-sını net belirleyip bir an önce hızlı bir şekilde harekete geçmelidir. Her şeyden önce devlet yol açıcı, öncü ve destekçi olmalıdır. Bugün nitelikli çalışmalar yapacak birçok müzikolog vardır, bunları devlet desteklemelidir.

İlk isimiz, çalışmaya başlamadan önce bugüne kadar derlenmiş olan malzeme-yi toptan tarayıp değerlendirmeliyiz. Bu çalışma ile daha önce yapılmış çalışmalar-daki hataları da rahatça görüp yeni çalışmalara yönelebiliriz.

Dünyada 17-18.yy.da başlayan Halkbilim çalışmaları, ülkemizde 20.yy.da başla-mış Cumhuriyetle birlikte yoğunlaşmıştır. Bazı Konservatuvarlar derleme çalışma-ları yapmış devlet tarafından ehil kişiler görevlendirilmiş, Halkevleri ve özellikle “Köy Enstitüleri derleme çalışmaları yapmışlardır. Halkevlerinin kapatılması ve Köy Enstitülerinde sistem-siz çalışılmış olması ve toplanan malzemelerin bir araya getirilmemesi onca zengin malzemenin dağınık bir şekilde kişisel arşivlerde kalma-sına yada kaybolmasına neden olmuştur. Yapılan derlemelerden yararlanılmıştır.”

(Folklorla Doğru, sayı 51,6) Bunlar gün ışına çıkarılmalıdır.

Derleme politikaları iyi belirlenmeli, her bölge kendi çevresini taramalı, Kültür Müdürlükleri bu konuda yardımcı olmalıdır. Köylerde, kasabalarda öğretmenler derleme çalışmaları yapabilir. Bunlar belli noktalarda toparlanabilir ve bu derle-meler ehil kişiler tarafından değerlendirilebilir. Yada her ilimizde, ilçemizde Halk Eğitimi Merkezleri derleme çalışmalarında bulunabilir. Önemli olan sadece derle-me çalışmaları değil aynı zamanda bu malzemelerin değerlendirilmesidir.

Halkbilimciler olarak kültürel değerlerin kaybolmaması için seferberlik ilan edip varolan değerler üzerine çalışmalı ve onlara sahip çıkmalıyız.

Ankara Devlet Konservatuvarının 1937-57 yılları arasında yapmış olduğu derle-meler elden geçirilip yeniden daha uzun ömürlü kalmasını sağlayacak şekilde sak-lanmalı ve hepsi üzerine tek tek çalışılmalıdır. Kültürel mirasımız olarak çok önemli olan bu derleme kayıtlarının çağdaş koşullarda yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini bir kez anımsatmakta yarar olduğu düşüncesindeyim.

TRT sadece bir kamu iletişim aracı değil aynı zaman üzerinde önemli bir mis-yon taşıyan kurumdur buna göre hareket etmeli ve elindeki değerleri gün ışına çıkaracak şekilde bir çalışmaya ya kurum olarak yada Üniversitelerin desteğini ala-rak yön vermeldir.

Kültür Bakanlığı, Halk kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Merkezi ve ÜNİ-VERSİTELER de bulunan dokümanlar değerlendirilmeli, kamuoyuna sunulmalıdır.

Konservatuvar öğrencileri belli bir plan çerçevesinde saha araştırması yapma yö-nünde teşvik edilmelidir.

Halk müziğinin en önemli temsilcileri halk sanatçılarıdır. Onların günden güne kaybı toplumun belleğini zayıflatmaktadır. Halk sanatçılarına sahip çıkılmalıdır.

Halk kültürü bir toplumun benliğidir, kültürüdür. Globalleşen dünyada ulus kimliğini korumak için çok önemli bir yoldur. Halk kültürünün korunması ve yay-gınlaştırılması konusunda medyadan yararlanılmalıdır.

KAYNAKLAR

ARSUNAR, Ferruh, Ülkü Dergisi, Ankara, 30 Ocak 1947.

BİNGÖL, Halit, Muş’un Kültür Hayatına Toplu Bir Bakış, Umur Yayınları, İs-tanbul, 1982.

CAFEROĞLU, A., Anadolu İlleri Ağzlarından Derlemeler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

YÖNETKEN, Halil Bedii, Derleme Notları I, Orkestra Yayınları, İstanbul, 1966.

YURT Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1982-83.
<http://www.mediahistory.com/>

DEMİRİPAHI, Cemil, Türk Halk Oyunları, İş Bankası Kültür Yayınları, Folklor Anısı 2, Ankara, 1975.

Eğitsel Çalışmalar Yarkulu, Folklor Doğru, Sayı 51, Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü.

EKİCİ, M. Sena, (Yrd.Doç. Dr.) Muş Dosyası, Muş Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

FIRAT, M. Şerif, Doğu İlleri ve Varto Tarihi, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1983.

KARAHASANOĞLU ATA, Songül, "Muş İli Halk Müziği Derlemesinin Öyküsü" II.Müzikoloji Sempozyumu, Müzikoloji Derneği Sempozyum Bildirileri. S.29-33,2001

KOCADAĞ, Burhan, Lolan Oymağı ve Yakın Çevre Tarihi, Taş Matbaası, İstanbul, 1987.

Meydan Larousse-20. İstanbul:Sabah Yayınları

MUŞ IL YILLIĞI, Bingöl Matbaası, Elazığ,1967.

MUŞ IL YILLIĞI, Bingöl Matbaası, Elazığ, 1973.

MUŞ IL YILLIĞI, İkinköta Basımevi, İstanbul, 1989.

ÖZBEK, Mehmet, Terimler Sözlüğü, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

PAŞMAKÇI, Yücel, İstanbul, 1998'de İstanbul'da yapılan görüşme.

SOYSAL, Levent, Folklor Teorisi Nedir? , Folklor Doğru, Sayı 53, Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü süreli yayınları.

ŞENEL, Süleyman, Cumhuriyet Döneminde Halk Müziği Araştırmaları, Folklor Edebiyat, Sayı 17, Ankara, 1998.

Türkçe Sözlük-2 1988. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

TAN, Nail, Folklor, Yayılım Matbaası, İstanbul, 1995.

TÖR, Vedat Nedim, Bir Milletin Kültür Kiriğinde Folklorun Önemi, Folklor Doğru, Sayı 13, Kolej Türk Folklor Kulübü, İstanbul, 1971.

TÜRKER, Saffet, İstanbul 1996'da yapılan görüşme.

UZUNÇARŞILI, İ.H., Osmanlı tarihi, TTK Yayınları.

ÜNGÖR, Etem Ruhi, "Halk Çalgıları Üzerine İnceleme Gezisi Notları 6", Musiki Mecmuası 252, İstanbul, 1969.

PAŞMAKÇI, Yücel, İstanbul, 1998'de İstanbul'da yapılan görüşme.